

**Balūwa wa yiba**  
**nino Pōlo ukpikilya ndi**  
**Bakolito**  
**Likpumuuka la mambwa**

Balūwa wagogo nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito nima. Ka balūwa yi nino wa mambwa, ubikya ndi be a ndi na musasa kaında kaundoku yi, luki limoti kagagu ndi bata. Ubikya ndi goni be bumumuli bangyo, iyi no ında kaıva kye butikilyi bakilisito ba Yelusalema. Timotio no a ndi kaaga ka Kolito, ko pisi, ukana ndi mongoni beyo obili ka bakilisito a ndi mino ku beyo. Mongoni mi nimo kegū ndi manza. Ukana ndi goni be Bayuda bemoti-bemoti baga ndi ka Kolito, bapá mutuu di no Mongoni Manza nimo Pōlo upá ndi. Bayuda bi nibo bubikya ndi goni be Pōlo kegū atutumbwa walingunu ka Kilisito. Timotio igoku ndi, atumbulyaga Pōlo, Pōlo alya ndi kumbu kugbe.

Kinili, Pōlo ukpikilya kawa ndi, kautumbulyaga likpumuuka li nilo a ndi ka tamanaga yi, na niyo agya ndi beyo kogonitogu kaında. Pōlo abikya ndi ka balūwa yi nino be a atutumbwa ka Kilisito. Luki limoti, beyo agyago mino ligubo kaki a di na batu bagogo. Luki li nilo agyaga be bamayi ilu nilo. Itatanaga ndi goni be bimatanađi na Bakolito ka ligubo. Ubikya ndi bata be bidukulogi kaummumula bangyo aka ko bulya yibinika na ibu buti ka bakilisito ba Yelusalema. Omotiloku be a ndi na musasa

kaundoku, kye ubikyiku batu bi nibo bakanosigu bunye likpamaka la linganu. Kika kani Polo akpakpa ndi kabikya be a atutumbwa, a kye a ndi na masasa be bambanzu bibi Mongoni Manza, biba goni be Yeso ni Mombukwondosu.

### **Yigbananaga ya kitabu yi niyi:**

Yuuso ka Polo, na akamisyu Kunzi *ibiba 1:1-11*  
Ligubo ka batutumbwa luga ka bakilisito *1:12-2:17*

Kapa bengeni beyo Kilisito atipa ndi mino *3:1-7:16*

Kabinika buti ka batu ba yangya *8:1-9:15*

Polo akabikya be a atutumbwa ka linganu *10:1-13:10*

Yuuso ya mulibo *13:11-13*

### *Yuuso*

<sup>1</sup> Imi Polo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Ibusu no mika-mama beyo ka Timotio bo tamukpikilyi balawa yi nima, ibunu batu ba Kanisa ko Kunzi ka Kolito na batu basi ko Kunzi nibo ba ka iwili ya Akaya.

<sup>2</sup> Obosu Kunzi ibu na Mombukwondosu Yeso-Kilisito bamudfukilyi iziyo na maziyo.

### *Polo akamigisya Kunzi ibiba*

<sup>3</sup> Tabibisini Kunzi, Abaki Mombukwondosu Yeso-Kilisito, Baba wa limbengi lo kumbu, atutumisogo mambengi bongbinga basi.

<sup>4</sup> Atutumisogo mambengi ka bukpeki-kpeki kusu basi, kye pisi ko ngu niyo tinisono na iyu kotukyoku ka kaki, takwananito goni ibusu kaugyilya batu bagogo begeyo.

<sup>5</sup> A beyo, mufongoni beyo talyago mino kumbu pa imoti na Kilisito ka yigyogyiso kaki dididi, iyi atitumisogo mambengi begyo.

<sup>6</sup> Kika ni ibusu takaigyogyiso, a kye mambengi amutumi, minisono na muhukuso. Kika ni batitumisini mambengi, a kye mambengi amutumi goni ibunu kye mokibyi yigyogyiso yi niyo mufongoni abe ibusu.

<sup>7</sup> Kinili, tikaga bakitambya na ibunu kye tibagatu ambe mufongoni beyo migyogyisogo mino pa imoti na ibusu, mambengi amutumogo begyo pa imoti na ibusu.

<sup>8</sup> Bomika-mama, to bi kapa be wibonito bukpeki-kpeki dididi nibo tabangana ndi na ibu ka iwili ya Azia. Bukpeki-kpeki bi a ndi bapu kugbe, akitaga ngu kusu, takegu ndi bata gutugu na matamanagi be takwananatu kaiko na obili.

<sup>9</sup> Ta ndi kaina abe batikulyini ngbanga be batimwi. Igyonosa ndi beyo kye takibumonito kubatu, luki limoti, tigumi ko Kunzi nino up-upisaga bambanzu ka bambuku.

<sup>10</sup> Kunzi no atikulaga ndi ka inguo ya kukwaku kwi nikwo, atikulagatu aka bata. A beyo, ta na baya ku kaki be idukulagatu katikulaga aka.

<sup>11</sup> Ibunu goni makatibinika pisi ka malumba. Kunzi ukanatu malumba ka batu budingi nibo bakatilumbilya, atidukilya babunga. Kawa wa go wa, batu budingi babibisatu ndeke ko bulya kusu.

### *Polo kegu bata na ligundu ka Kolito*

<sup>12</sup> Ibiba kusu ni budemu ba mambengi kusu, tigyaga ndi ko misa ka batu basi, kugbe yi, luga

kunu na limbengi la kisiso ni takegu na bokoli, madwongoni beyo Kunzi apago mino. Yigya yi niyo kotukyokugu ndi ka yimibo ka bomikya bambanzu, luki limoti a ndi iziyo ko Kunzi.

13-14 A beyo, ka babalawa kusu, tamukpikilyaga ndi makpumuaka mi nimo aka mo makwanana katangulaga na kotombisyo. Nakaina abe motombisyatu ndeke binza likpumuaka li nili, kye mbiya yi nima, makanotombisyigu mbeyi. Likpumuaka li a be tibibaga ndeke na ibunu mabobo ka lisyeli ni ilo Yeso, Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

15 Kabyenene na mutamanagi mi nimo, na ndi mbeyi na musasa kaında kamundoku ku kunu ku kye minisoni na bubunga ka nganga ya yifa.

16 Na ndi na mutamanagi kabye pisi ku kunu ku, kumbuso yi nadwe ka Makedonia. Ngbingo kami wakigoku ku beyo, nobyeku bata pisi ku kunu iba mepagito mukumbo nimo abinika buti kami ka ligandu la Yudea.

17 Tamanaga yi niyi epupa ndi ka limbengi aka? Ikani, wa nosisilyago mino kagya luki, nagyaga yimibo ya limbanzu? Nakwanana kabikya be «iyo» ikani «kali» ko ngbinga bemoti?

18 Kunzi a demu, likpumuaka nilo tamubikyaga ndi kegu ndi na mambengi maba.

19 Silivano, Timotio na imi tamubikyaga ndi mongoni ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi. Yeso kabikyagigu likpumuaka na mambengi maba. Luki limoti, iyi ni «Iyo» nino otukyoku ko Kunzi.

20 A beyo, Kunzi utulyosa ndi bagume basi nibo wanyaga ndi pisi ka Yeso. Kinili, pisi ka

Yeso, takwanana kabikya be «A asi beyo aka yo» kabibiso Kunzi.

<sup>21</sup> Kunzi no atipiko ibusu na ibunu ka baya pisi ka Kilisito. Iyi mombukwana-daki yi no atipunaga.

<sup>22</sup> Atibisa ndi na ida yimoti bene kowonisila be ta batu kaki. Atitumisa na Limbengi-Lotu abe luki la mambwa ka makpumu ka mi nimo atiwanyaga.

<sup>23</sup> Kunzi no a demu kami, kika ni nakabikya bongu, nokwi. Nakigagu ndi bata ka Kolito ku kye nakamulyisoni kumbu.

<sup>24</sup> Ligubo kusu kegu kaiko bangama kugu wa baya kunu kye baya kunu a kuwa ya kamaga. Luki limoti, takapa kamatikana na ibunu ka ligubo kye miki na magyagya.

## 2

<sup>1</sup> Kinili, nakinagu ndi bata binza kanda kamundoku kye nakamulyisoni kumbu.

<sup>2</sup> Nakamulyisa kumbu, wani no togwa kuwa na iyi magyagya? Kikigu mbeyi asi matu yi nino aka no nalyisi kumbu?

<sup>3</sup> Namukpikilya ndi baluwa beyo\* kye ngbingo yi nino nosilo mino ku kunu ku, makelyisonitogu kumbu ibunu nibo makwanana ndi kegwisu magyagya. Nakaiba binza be magyagya kami a nimo kunu basi.

<sup>4</sup> Namukpikilya ndi baluwa yi nino ni nanalya kumbu kuge, limbengi ekondikonogini bisulu-sulu, bomomiso-miso betumini bidu ko miso.

\* **2:3** 2:3 Polo akanzina wana ko bulya baluwa bemoti nino ukpikilya ndi Bakolito, kega 1Bakolito.

Nakamukpikilyagụ ndi kye lyoni kumbu, luki limoti, a ndi kowonisila sipananiso sidingi niso na nosu kugụ kunu.

*Kapilya mụtu nino ogyi bunye*

<sup>5</sup> Kika ni mumbanzu ogyini likpamuka lilyisisa kumbu, kegyilyigụ imi, luki limoti amugyilyi ibunu basi. Nakakya kụwa bongo, nabikya ambe agyilyi bemoti-bemoti luga kunu.

<sup>6</sup> Mụtu yi nino amalyi kụwa ka azabu yi nino aka no batụ budingi bapí bi.

<sup>7</sup> Mbiya wanu, okwononi kapilya mụtu yi nino na katumisa limbengi kye kolyonitogu kụwa kumbu kugbe wa adikago mino.

<sup>8</sup> Kinili, nakamukunga ambe muwonisiloni mụtu yi nino sipananiso.

<sup>9</sup> A beyo, wa namukpikilya ndi mino balawa yi nino, namukingila ndi bukingila kye nibi ikani memukanagatu ka makpamuka masi.

<sup>10</sup> Ngbingo yi nino mapilyi mino mumbanzu, imi napilyini goni. Kika ni nopilyini ka masi nino nokwononi mino kapilya, nagyaga beyo ko bulya kunu ko misa ka Kilisito,

<sup>11</sup> kye Abili katindungulyogonito. A beyo, tibagatu bokoli kaki bayasi.

*Polo a limbengi bida ka mugi ma Tolowasi*

<sup>12</sup> Ngbingo yi nino nosila ndi mino ka Tolowasi kabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito, Mombukwono-dosu eukwilya ndi mupumi bikpo kagya ligubo ku beyo.

<sup>13</sup> Luki limoti, na ndi limbengi bida kye nakatakanyagụ ndi mika-mama beyo ka Tito.

Kinili, tasanana ndi na batu ba Tolowasi, naga ka Makedonia.

### *Yeso-Kilisito no apaga ibiba*

<sup>14</sup> Kunzi avi ibiba, kye atimakyaga masye masi ka mufungo ma ibiba ka botutungyo nimo Kilisito atikpokyonisigo mino. Ativa ibusu kokpokyoniso mongoni ka Kilisito ka bapa bayasi, mufungoni beyo su yanza ohumago mino.

<sup>15</sup> A beyo, ta abe su yanza ka Kilisito kambwa ko Kunzi. Su yi niyo a ka batu nibo binisononi na muhukuso na gutugu ka nibo bobungogo.

<sup>16</sup> Ka batu nibo bobungogo, a su ya kukwaku, niyo atikaga ka kukwaku. Luki limoti, ka nibo binisono na muhukuso, a su ya obili, niyo apaga obili. Wani se kuwa no okwononi ka inguo ya ligubo li nilo?

<sup>17</sup> Takegu ibusu abe batu budingi nibo bagyaga bokoli ka likpumuka ko Kunzi. Luki limoti, tabikyaga likpumuka ko Kunzi ka bungbingbili, kye iyi no atitikoku ndi mufungoni abe bagyaligubo ka Kilisito.

## 3

### *Bagya-ligubo ba agume wambiya*

<sup>1</sup> Likpumuka li nilo a se kuwa kowonisila be topungini bata kaibiba ni ibusu bamombukwono-dosu bi? Tokwononi se kuwa kamuwonisilo ikani kamukunga babalawa kusu ba ligubo mufungoni beyo batu bagogo bagyago mino?

<sup>2</sup> Baluwa kusu ni ifunu aka, ikpikaga ka mambengi kusu. Batu basi bakwanana kotombisyo na katangulaga.

<sup>3</sup> A beyo, a bingbanganya be ma baluwa yi ninɔ Kilisito akpikaga ndi, ifusu kuwa bo tamuduku-lyoku na iyi. Baluwa yi ninɔ kikipikagagu ndi na maboku, luki limoti pisi ka Limbengi ko Kunzi ninɔ a na obili. Kikipikagagu ndi goni kugu wa miza wa litalu\*, luki limoti ka mambengi ka bambanzu.

<sup>4</sup> Takanzina beyo kabyenene na yigumya kusu ko Kunzi pisi ka Kilisito.

<sup>5</sup> Kegu bekye takwanana kagya luki no ngu kusu bamombukwono-dosu bi, luki limoti ngu kusu otukyogoku ko Kunzi.

<sup>6</sup> Iyi no atipa ngu kaiko bagya-ligubo ba agume wambiya. Agume yi ninɔ kegu pisi ka Mutuu, luki limoti ka Limbengi-Lotu. Mutuu atikaga ka kukwaku, Limbengi-Lotu apa ilu obili.

<sup>7</sup> Mutuu ninɔ apaga kukwaku ikpikaga ndi kugu wa miza wa litalu, ibiba ko Kunzi anze ndi ko ngbingo yi ninɔ. Miso ka Musa obuba ndi biwenge-wenge ko ngbinga mukede aka. Gutugu beyo, bomikya Bezaleli bakakwananigu ndi bata kanda ko bulya ibiba yi niyo.

<sup>8</sup> Kika ni a beyo, budingi ba ibiba ya ligubo la Limbengi-Lotu iko se kuwa ndeke buni?

<sup>9</sup> Kika kani ligubo limakya ka mungimbo inisononi ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nilo

---

\* **3:3** 3:3 Polo akanzina ko bulya mutuu ka Musa. Wanda goni Pupo 24:12; Yelemia 31:33; Ezekieli 11:19; 36:26. **3:7** 3:7 Wanda ko Pupo 34:29.



la kuitisa bambanzu bongbingbili ko misa ko Kunzi?

<sup>10</sup> Takwanana kabikya be ibiba yi niyo a mbiya wanu kegu no kingyoso na niyo yandeli, kye niyo yambiya yi nimu okitogi byi.

<sup>11</sup> A beyo, kika kani makpamuka mi nimo kolipyogigu a ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nimo asyesyegε!

<sup>12</sup> Tigumya ko Kunzi pisi ka mutamanagi mi nimo.

<sup>13</sup> Takegu ifusu abε Musa ninε itikya ndi miso na kitambala kye bomikya Bezaleli bakinonitogu mulifo ma ibiba niyo anze ndi ko ngbinga mukede aka.

<sup>14</sup> Luki limoti, bakotombisyagu ndi. A beyo, kadwe gutugu na lisyε li nili, niyo bomikya Bezaleli batangulaga mobiso ka Agumε Wandeli, kitambala yi niyo a na ibu asi itikyo aka. Kitambala yi niyo akwanana kakulikana ka muti yi ninε aka nε bomotikononi na Kilisito.

<sup>15</sup> Kadwe na lisyε li nili, bongbinga basi wa batangulaga mino mobiso ka Musa, yimibo kabu ikaga yitikya aka na kitambala yi niyo.

<sup>16</sup> Luki limoti, bambanzu kamigilyoku Mombukwono-dosu, kitambala yi niyo atukya.

<sup>17</sup> Mombukwono-dosu yi ninε ni Limbengi-Lotu. Pa niyo Limbengi ka Mombukwono-dosu a mino, kulikanaga a wa.

<sup>18</sup> Ifusu basi niyo takegu bata na kitambala ko miso, ibiba ka Mombukwono-dosu akanze kugu kusu mudongoni abε ka nelaga. Ta kuwa buikono ka likingyosi ka Mombukwono-dosu, ibiba kusu anidukulogo kambwa aka. Niyo a

ligubo la Limbengi ka Mombukwono-dosu.

## 4

### *Izangiya kuso wa bambike baya tukuto*

<sup>1</sup> Kunzi atikwilya ndi kumbu, atipá ligubo li nili, kinili takakwananigu bata kaiga kumbuso.

<sup>2</sup> Tosoni bodikidi na makpamuka mo suni, takegu na bokoli na takogomasyonogigu likpamuka ko Kunzi. Luki limoti, tumibisaga bambanzu likpamuka la linganu bumbanganya, kye mutu yikaka-yikaka ibi ka limbengi kaki be ta batu bongbimbili kambwa ko Kunzi.

<sup>3</sup> Kika ni Mongoni Manza nimo takabikyaga a na bukpeki-kpeki kotombisyo, a na bukpeki-kpeki asi ka batu nibo aka bo bakabye pisi yibungogo.

<sup>4</sup> Ibu bakegu kabinikyana kye Abili nino a kunzi wa obili yi nimu ukundumosoni yimibo. Upiyasa miso bipi kye bakinonito bumbanganya ba Mongoni Manza ma ibiba ka Kilisito nino a likingyosi ko Kunzi.

<sup>5</sup> A beyo, takabikyagigu mongoni kusu ka bamombukwono-dosu, luki limoti nimo ka Mombukwono-dosu, Yeso-Kilisito. Ibusu yipepe, tiitoni kawa bosunzu kunu ko bulya kaki.

<sup>6</sup> Kunzi abikya ndi be: «Bumbanganya anzi ko biti.» Iyi goni no odoku ndi na bumbanganya ka mambengi kusu, kye atiwonisili ibiba kaki niyo anzegge ko misa ka Kilisito.

<sup>7</sup> Luki limoti, ibusu bi nibo ta na izangiya yi niyo ta abe bambike baya tukuto, kye bambanzu

bibi binza be ngu yimbanga yi niyo kotukyokugu ku kusu, luki limoti ko Kunzi.

<sup>8</sup> Tikaga ka bukpeki-kpeki bongbinga basi, luki limoti tokibyaga wa aka wa. Bikaga katiyongo, luki limoti tigwiga mambengi aka.

<sup>9</sup> Batigyogyisogo, luki limoti Kunzi katisagigu. Batibumyagatu bingom-ngom, luki limoti bakatimwogigu.

<sup>10</sup> Tabinikaga bongbinga basi kukwaku ka Yeso ka nzuyi kusu, kye obili kaki inisonito goni ka nzuyi kusu.

<sup>11</sup> Ta na obili, luki limoti, kukwaku ikaga katizaza aka ko bulya ka Yeso, kye obili kaki inisoni goni ka nzuyi kusu niyo ya litombu.

<sup>12</sup> Kinili, kukwaku akagya ligubo kaso kusu, luki limoti, obili anagya iyi kaso kunu.

<sup>13</sup> Ikpikaga ka Mobiso be: «Nobinikyononi, kinili nanzina ndi.» Ibusu ta goni na baya yi niyo aka yo, kinili takanzina.

<sup>14</sup> Takaiba ambe Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku, atipupisa ndeke ibusu begoyo pa imoti na Yeso, atibisa ibusu na ibunu buwobi na iyi.

<sup>15</sup> A beyo, takokibya masi mi nimo ko bulya bunza kunu kye bubunga ko Kunzi ofukoni kugbe kugu ka bambanzu budingi, iba bamigisilyi Kunzi ibiba yidingi ko bulya ibiba kaki.

*Baya yo apaga obili wa benze na benze*

16 Kinili, takegu kadikaga. Kika gutugu ni nzuyi kusu akainda putikana, obili kusu wa limbengi itaga wambiya masye masi.

17 A beyo, yigyogyisa niyo ta na iyu mbiya wanu kegu yapu, na a ko ngbinga mukede aka tokokingyoso na ibiba niyo ika ndeke ya benze na benze. Yigyogyisa yi niyo, iyu yo akatibungusilyaga ibiba yi niyo.

18 Ibusu, takegu kakisa nilo bakwanana kaina, luki limoti, nilo bakakwananigu kaina. A beyo, nilo inisonogo, kolipyogigu, luki limoti, nilo kinisonogigu a la benze na benze.

## 5

1 A beyo, nzuyi kusu niyo ta na iyu kunu ka litombu a abe ngbangba. Takaiba ambe, kaputikana gutugu, ta na ndabu ya benze na benze niyo Kunzi atibungusilyaga kugu wa lisyé. Ndadu yi niyo kipikagu na bambanzu, luki limoti na iyi bikpe.

2 Mbiya-mbiya wanu, takaigomisogo, ta na musasa kugbe kaimokisya kugu wa nzuyi yi niyo ta na iyu kutuko kwagogo. Kutuko kwi nikwo ni ndabu kusu niyo ya kugu wa lisyé.

3 Takimokisyo yi, takikigu ndeke bondumbu.

4 A beyo, ngbingo yi ninu ta mbeyi bata mino ka ngbangba yi niyina aka yi, takaigama madongoni abe ta kika na likumbogi liti. Kegu be takapa kaasanana na nzuyi ya litombu, luki limoti, takapa kaimokisya nzuyi ya kugu wa lisyé kye obili ohumi kukwaku.

<sup>5</sup> Kunzi no atibungusyaga ndi ko bulya obili yi ninɔ, atipá mbeyi ndi Limbengi-Lotu ka makpamuka mi nimo atiwanyaga ndi.

<sup>6</sup> Kinili, takegu mino na kubangaku bongbinga basi. Takaiba be takika na nzuyi ya litombu, ta byi na Mombukwono-dosu,

<sup>7</sup> kye takakpakyana pisi ka baya ni kegu pisi ka nilo takaina.

<sup>8</sup> A beyo, takegu butumo na kubangaku, ta na masasa kaasanana na nzuyi yi niyo, tinda kaiko buwobi na Mombukwono-dosu.

<sup>9</sup> Luki limoti, gutugu takika na nzuyi yi niyi ikani takasanana na iyu, likpamuka la izangiya ni kabosilo yi.

<sup>10</sup> A beyo, ifusu basi tikatu ndeke ko ngbongu kambwa ka Kilisito, mutu yikaka-yikaka inisono na mukalya kabyenene na yigya kaki yanza ikani yanye ngbingo yi ninɔ a ndi mino ka litombu.

### *Kaakanana no Kunzi pisi ka Kilisito*

<sup>11</sup> Tibagatu isi yibanga Mombukwono-dosu, kinili tagyaga kekele be batu bagogo bamibito goni. Kunzi atimiba binza, na na mutamanagi be matimibagatu goni binza ka mambengi kunu.

<sup>12</sup> Takegu kaibiba kambwa kunu, luki limoti, takamuwonisilo pisi kaika na bugindo ko bulya kusu. Kinili, makwanana kawa kausikisyo batu nibo bikaga na bugindo ka makpamuka nimo inisonogo ni kegu nimo ikaga ka mambengi.

<sup>13</sup> Kika kani tinisaga abe batu bobikyatu, a ko bulya ko Kunzi. Luki limoti, kika kani ta bamu ngbingbili, a ko bulya kunu.

14 Takpakyanaga kusili wa sipananiso ka Kilisito, ifusu bi nibo tibaga binza ambe mutu bemoti no ukwilyaga ndi batu basi. Kinili, ifusu basi tamatikana na ibu ko pisi ya kukwaku kaki.

15 Okwa ndi ko bulya ka batu basi, kye batu bi nibo ba na obili, obili kabu kikonitogu bata ko bulya kabu bikpe. Luki limoti, iki kuwa ko bulya ka nino okwa ndi, opupo ka mbuku ko bulya kabu.

16 Kinili, katukya mbiya wanu, takegu bata kamina mumbanzu abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu. Kiko gutugu ni tamiba ndi Kilisito abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu, mbiya yi nima, kegu bata beyo.

17 Mumbanzu kiko kuso ka Kilisito, a kuwa mutu wambiya. Likpumuka landeli kegu bata, a kuwa nilo lambiya aka.

18 Masi mi nima atukya ko Kunzi, atipa kaiko na yukanana na iyi pisi ka Kilisito. Atipa goni ligubo kabikyaga batu bagogo kaiko kaukanana na iyi.

19 A beyo, Kunzi agya ndi be batu basi biki kaukanana na iyi pisi ka Kilisito ni kegu bata kanda bunye ka bambanzu. Atipa kuwa ligubo kabikyaga mongoni ma yukanana yi niyo.

20 Ifusu kuwa bo tamalyaga likpumuka ka Kilisito, a kuwa abe Kunzi bikpe no akamamaka pisi ku kusu. Ko lino ka Kilisito, takaitanaga na ifunu ambe hukonononi no Kunzi.

21 Kilisito kegu ndi na bunye, Kunzi abinikisa ndi bunye kusu, kye pisi ka Kilisito tiiti kuwa batu bongbingbili ko misa ko Kunzi.

## 6

<sup>1</sup> Kinili, ifusu nifo takagya ligubo pa imoti no Kunzi, takaitatanaga na ifunu ambe: iziyo niyo minisana na iyu, kogonitogu payaya.

<sup>2</sup> A beyo, Kunzi abikya ndi be:  
«Ko ngbingo nino okwononi, numakanatu ndi.  
Ka lisyε la muhukuso, nusingyatε ndi.»

Iyo, mbiya wanu, a ngbingo nino okwononi, mbiya wanu a lisyε la muhukuso.

<sup>3</sup> Takapagigu be mambanzu ogwi no lino kusu gutugu ko pisi yimoti aka, kye ligubo kusu kinisonitogu payaya.

<sup>4</sup> Luki limoti, takisaga kowonisilo bongbinga basi ambe ta bagya-ligubo ba lingunu ko Kunzi. Tokibyaga yigyogyiso kugbe, yangya, bukpeki-kpeki,

<sup>5</sup> batibumagatu ndi, batimakya ka boloko, bukpanya bambanzu kativikimyanaga, batigyisisaga ndi ligubo lapu, takikogigu ndi no ngbingo wa toto, gutugu luki lilya aka.

<sup>6</sup> Obili kusu akowonisila be ta bagya-ligubo ko Kunzi pisi kaika limbengi bingɔ, kaika na yimibo, kaika limbengi linda, kaika na yigya yanza, kaika pa imoti na Limbengi-Lotu, kaika na sipananiso sa lingunu,

<sup>7</sup> kapá mutuu ma lingunu, pisi ko ngu ko Kunzi. Makpumuka ma lunga kusu kaibuulyogo na kabumana na imu ni kagya bungbingbili ko misa ko Kunzi.

<sup>8</sup> Bambanzu batibibisagatu yagogo batimina payaya, batitumbwagatu yagogo batibanga.

Bativagatũ abe batũ ba bongɔ, luki limoti, tabikyaga ibusu lingũũ aka.

<sup>9</sup> Batigyaga abe bakatimibogigũ, luki limoti, batimibaga binza. Batiminaga abe takika kokwogo, luki limoti, ta mbeyi bapũpũ aka. Batigyogyisagatũ, luki limoti, bakatimwogigũ.

<sup>10</sup> Batilyisagatũ kumbu, luki limoti, tikaga ibusu bongbinga basi ka magyagya aka. Batiminaga abe batũ ba yangya, luki limoti, tungomikosagatũ batũ budingi. Batiminaga abe batandi, luki limoti, ta na makpũmũka masi.

<sup>11</sup> Ibunu, bava-kukusu Bakolito, tamuhuk-wilyi mambengi bingbanganya, tamũbikya makpũmũka masi.

<sup>12</sup> Tamuwonisilo bi ibunu sipananisɔ, luki limoti, ibunu bɔ makatiwonisilyigũ bi ibusu sipananisɔ.

<sup>13</sup> Mbiya yi nimũ, nakamũnzĩnyĩya beyɔ baba mũnzĩnyĩyaga mino bomikaki, tihukwilyoni mambengi.

*Makomotikononitɔgũ na batũ niɔ bakanoboilyigũ*

<sup>14</sup> Makomotikononitɔgũ na batũ niɔ bakanobinikyonigũ. A beyɔ, yakanana tino yɔ akwanana kaiko luga wa bungbingbili na bunye? Luga wa bungbanganya no biti?

<sup>15</sup> Kilisito akwananatũ kaukanana na Abili? Ikani mũtũ nĩnɔ obinikyononi, akwananatũ kaukanana na nĩnɔ konobinikyonigũ?

<sup>16</sup> Bokunzi bakwananatũ kaiko ka Ndaɓũ ko Kunzi? Ibusu ta Ndaɓũ ko Kunzi nĩnɔ a na ɔbili begeyɔ iyi mombukwana-daki yi abikya ndi mino be:



«Tika ndeke na ifu,  
nakpakyana ndeke pa imoti na ifu.  
Nika ndeke Kunzi kabu,  
ifu bika ndeke livananza kami.»

<sup>17</sup> Kinili Kunzi akabikya be:

«Puponi luga kabu, wosonononi na ifu.  
Makovilonitogu luki lanye,  
imi, namutilyatu.»

<sup>18</sup> Mombukwono-dosu nino wo ngu-kugbe  
abikya ndi bata be:

«Nika ndeke Obonu,  
mika kawa bomikami.»

## 7

<sup>1</sup> Ifunu bawai aaa, yeki Kunzi atiponi ndi bagume bi nifa, tingumosini ka masi nimo akwanana kaputa nzayi ikani limbengi kusu. Tagya kekele kaiko lingunu botu, na kabanga Kunzi.

### *Polo akogwa magyagya*

<sup>2</sup> Tihukwilyoni mambengi! Takagyogyisagu ndi mumbanzu gutugu bemoti aka, ikani kabungusaga ka baya, ikani kagyisiso ligubo ka ifu.

<sup>3</sup> Nakegu kanzina beyo kamumakya ka mukombu. A beyo, namubikyatatu ndi be: Ta bongbinga basi pa imoti na ifunu, iki kani ta bubisi gutugu ni tokwini aka.

---

**6:18** 6:16-18 Wanda ka Balawi 26:12; Ezekieli 37:27; Isaya 52:11; Yelemia 31:9; Ezekieli 20:34; 2 Samueli 7:14; Isaya 43:6.

4 Nibusalaga kugbe na ifunu, nikaga na bugindo kugbe ko bulya kunu. Kaso wa yigogyiso kusu yasi, nakadikagigu, nikaga mutumo na magyagya bidε.

5 A beyo, wa toсила ndi mino ka Makedonia, takimumbisagu ndi gutugu iki aka. Tabangana ndi na bukpeki-kpeki dididi: bambanzu ba ndi katisooniso, totuma kawa ndi na ombombo bidε.

6 Luki limoti, Kunzi ninu otumisaga mambengi ka batu nibo bikaga ko kumbu, atitumisa ndi wa Tito osiloku ndi mino.

7 Kegu asi yinanana kusu aka na Tito yo atitumisa ndi mambengi, luki limoti, a kye matumisatu ndi goni iyi limbengi. Atitumbulyagatu ndi beyo ma ndi mino na musasa kemina bata, beyo ma ndi mino kalya kumbu na beyo mipa ndi mino ko bulya kami. Nilo lasi, epa ndi bata magyagya kugbe.

8 Gutugu baluwa kami kamulyisa ndi kumbu, nakegu imi no kumbu. A beyo, nalyatu ndi kumbu wa niba ndi mino be baluwa yi ninu amulyisatu ndi mino kumbu.

9 Mbiya yi nima na ka magyagya, kegu bekye malya ndi kumbu, luki limoti, kye kumbu yi niyo oyikasatu ndi obili kunu. Kunzi no abailya ndi kumbu yi niyo. Takamugyilyagu ndi bunye gutugu bumoti aka.

10 A beyo, kumbu yi niyo Kunzi abailya, ayikosaga obili, atika ka muhukuso. Inguo yo kumbu yi niyo a iyu yanza. Luki limoti, kumbu ya obili yi nima kayikosogigu mambanzu, atikaga iyu ka kukwaku.

11 Kumbu kunu abosilatũ ndi Kunzi, winoni kũwa masolũ mi nimo amũbukũtilya ndi: Ma kũwa ndi bopoli-poli kaigyigyilya, kakũnga mũpilya, nokũ kamũdika bide ka likrũmũka lanye, kaika na kũbangakũ, kaika na mũsasa kemina bata, kaika bakipá ku kami, kaika bakitũlya kakisa nilũ okwononi. Mowonisila ndi ka bopisi bayasi be makegũ ndi na bũnye ko pisi gutũgũ yimoti aka.

12 Kika ni namukpikilya ndi, kegũ ko bulya ka mũtũ yi nino agya ndi bũnye ikani nino bagyilya ndi bũnye. Luki limoti, a ndi kye yigyigyilya na kekele ko bulya kusu inisoni bingbanganya ko misa ko Kunzi.

13 Kinili, yigya kunu atitumisa ndi mambengi.

Kegũ asi niyũ aka yũ, luki limoti, togwatũ ndi gũni magyagya kũgbe kamina Tito bisamũ-samũ kaina beyũ ibunu basi madudulisa ndi mino limbengi.

14 Kika kani nibibatũ ndi mino ko bulya kunu ko misa kaki, makepágũ ndi suni. Mũdũngũni beyũ tamũbikyaga ndi mino likrũmũka la lingũnũ bongbinga basi, a mũdũngũni begeyũ ibiba kusu inisana ndi mino ya lingũnũ ko misa ka Tito.

15 Sipananisũ kaki kũgũ kunu akaidukulaga aka, niyũ akatamanaga beyũ ma ndi mina basi bakitũlya kamũkana, na beyũ matilya ndi mino na ibiba kũgbe na kũbangakũ.

16 Nakogwa magyagya kye na wakitambya na ibunu ka makrũmũka masi.

## 8

*Kausingyo bɛngɛni na limbengi lanza*

<sup>1</sup> Bomika-mama, takapa kamumibiso bɛyɔ Kunzi oɔuka ndi mino iziyɔ ka Makanisa ma Makedonia.

<sup>2</sup> Bakilisito ba ndi kaigyogyisa kugbe, luki limoti, ba ndi butuma na magyagya aka, banapápa ni bakɛgɔ na mulibo, gutugɔ bɛyɔ ba ndi mino bakangya kugbe yɔ.

<sup>3</sup> Ninaga ndi no miso bɛyɔ bapága ndi mino makpɔmɔka. Bapága ndi na limbengi lanza nimo bikaga ndi na imu, banapá gutugɔ kakitaga aka.

<sup>4</sup> Bitatanaga ndi na ifusu kugbe bɛ busingyito gɔni ibɔ bakilisito ba Yelusalema.

<sup>5</sup> Bagya ndi makpɔmɔka makpɔ kakitaga nimo ta ndi na mutamanagi mi. Bipá ndi mbeyi ibɔ bikpɛ ka Mombukwono-dosu, pisi ka sipananiso ko Kunzi, bipá gɔni ko bulya kusu.

<sup>6</sup> Kinili, titatanaga ndi na Tito ambe omosisito ligubo nilɔ apɔnga ndi la bɔngyɔ ko bulya ka bakilisito ba Yelusalema.

<sup>7</sup> Ma na makpɔmɔka masi bikɛɔɔ-keɔɔ: ma na baya, mɔnzina, yimibo, kekele ka masi na sipananiso niso mikaga nosu kugɔ kusu. Kinili, kabɛnɛnɛ na makpɔmɔka mi nima, okwononi nekɛ gɔni kaiko batɔ ba sipasɔ.

<sup>8</sup> Nakɛgɔ kamɔpá mutɔ. Luki limoti, nakamutumbulyaga bɛyɔ batɔ bɔgɔgɔ bagyaga mino kekele, nakapa kotombisyo ikani sipananiso kunu a sa lingɔnɔ.

<sup>9</sup> A βεγϝ, mibagatϩ iziyϝ ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Iyi ninϝ a ndi matϩ wa mukumbo, igya matϩ wa yangya ko bulya kunu, kyε miki kϩwa batϩ ba mukumbo pisi ka yangya kaki.

<sup>10</sup> Kabyeηene na likpϩmϩka li nili, matamanagi kami nima: o bi binza komosisya ligubo la bangyϝ li nilϝ mopungi bi ka syangasϩ nisϝ okitogi bi. Ka syangasϩ si nisϝ, ibunu, makegϩ ndϩku batϩ ba mambwa asi kapá aka, luki limoti, ma ndϩku gϝni batϩ ba mambwa bakitϩlya kagya yi.

<sup>11</sup> Mbiya-mbiya yi nimϩ, mosisyoni neki ligubo li nilϝ. Wikoni bakitϩlya komosisya mϩdϝngϝni βεγϝ ma ndi mino bakitϩlya wa mapϩnga ndi mino, kabyeηene na makpϩmϩka nimϝ ma na imu.

<sup>12</sup> A βεγϝ, mambanzϩ kika na mϩsasa mϩpá luki, Kunzi abailyaga kapá luki nilϝ wa nolu, ni kegϩ nilϝ wakegϩ na ilu.

<sup>13</sup> Mutamanagi kami, kegϩ kamϩmakya ka yangya ko bulya yibinika buti ka batϩ bagϝϝ, luki limoti, okwononi kaiko mϩdϝngϝni.

<sup>14</sup> Mbiya-mbiya yi nimϩ, makika na makpϩmϩka makpϩ, makwanana gϝni kausingyo na imu batϩ bagϝϝ nibϝ ba ka yangya. Lisyε lagϝϝ, bakinisono na mukumbo, bakwananatϩ gϝni kamusingyo ni mingyini ka yangya. Kϩwa wa gϝ wa, mika kϩwa mϩdϝngϝni.

<sup>15</sup> A βεγϝ Mοbiso o mino kabikya βε:

«Mutϩ yi ninϝ atϩpa ndi yakpϩ, kegϩ ndi na iyu yidingi kakitaga,

na ninɔ atupa ndi yikedε, kazangagu ndi luki.»

*Tito ogoni na bawai-daki ka Kolito*

<sup>16</sup> Kunzi avi ibiba beyɔ apá ndi mino Tito limbengi lanza kamusingya abε ibusu goni.

<sup>17</sup> Tito atimukanatu ndi, na bata, a ndi wakitulya kaaga ku kunu bigala-gala.

<sup>18</sup> Takatika na momosu bemoti ninɔ lino kaki ava ndi ibiba ka Makanisa masi, ko bulya Mon-goni Manza nimɔ abikyaga ndi.

<sup>19</sup> Na bata, Makanisa mɔ atwa ndi bε tisungyi na ibu ka ligubo lanza li nili. Tabinika ligubo li nilɔ, ko bulya ibiba ka Mombukwono-dosu bikpe, na kowonisilo musasa kusu kausingya batu bagogo.

<sup>20</sup> Batipá ndi buyi bakpu. Takegu ndi kapa bε lino kusu apatikani ko bulya buyi bi nibo.

<sup>21</sup> Takegu kakisa kagya na kekele yasi niyo a yanza ko misa ko Kunzi aka, luki limoti, ko misa ka bambanzu goni.

<sup>22</sup> Takatika momosu wagogo pa imoti na ibu ninɔ tandilya ndi bindi, tina ndi ambe a na limbengi lanza. Mbiya yi nimu, a kuwa na kekele kugbe kye a wakibusala na ibunu.

<sup>23</sup> Tito, a wai-dami, tagyaga na iyi ligubo ko bulya kunu. Bomomosu bagogo nibo bokpokyoni na ibu, ba batutumbwa nibo Makanisa utiki. Bagyaga ligubo ko bulya ibiba ka Kilisito.

<sup>24</sup> Uwonisiloni sipananiso, iba Makanisa ibito bε takibibagigu payaya ko bulya kunu.

## 9

*Kausingya batɔ bagɔɔ*

<sup>1</sup> Kεgɔ na izangiya kamukpikilyo ko bulya makɔmɔka nɔmɔ musingyaga ndi na imu bakilisito ba Yelusalema.

<sup>2</sup> A βeyɔ, nibagatɔ βε ma na limbengi lanza, na ndi na bugindo ko bulya kunu kambwa ka batɔ ba Makedonia, nanabikya βε: «Katɔkya ka syangasɔ nɔsɔ aka sɔ okitogi bi, Bakilisito ba iwili ya Akaya, bikaga bakitɔlya kosingyo.» Yigya kunu ya kekele, uzuzukisoni batɔ budingi luga kabɔ.

<sup>3</sup> Nakamɔtikilya Tito na bomomосу bagɔɔ, iba bugindo bi nɔbɔ tikaga na ibu ko bulya kunu, kinisononitogɔ payaya. Kinili, wikoni bakitɔlya βeyɔ namɔbikya ndi mino.

<sup>4</sup> Nakabanga kye takodoku na batɔ ba Makedonia ni takamutokonyigɔ bakitɔlya, nogwatɔ suni, luki limoti niyɔ kunu ika kɔwa yikitanaga.

<sup>5</sup> Kinili, nini bi βinza kautika bomomосу bi nɔba βε бага ni ibɔ kambwa, βamɔmɔlaga bangyɔ nɔbɔ mɔwanyaga ndi. Mubisa kɔwa wa, nɔlɔ akowonisilo βε mapága na limbengi limoti ni kεgɔ pisi ko bou.

<sup>6</sup> Wiboni βinza: nɔnɔ akɔnaga yikεdε, obu-ulyaga yikεdε gɔni. Nɔnɔ akɔnaga yakɔɔ, obu-ulyaga yakɔɔ gɔni.

<sup>7</sup> Okwononi neki mɔtɔ wasi apɔ mɔdɔngɔni βeyɔ opo mino, ni kεgɔ na limbengi likandikanaga ikani kapá ka mapɔɔɔ. A βeyɔ, Kunzi apaga mɔtɔ yi nɔnɔ apága na magyagya.

<sup>8</sup> Kunzi a na ngu kamudfukilyo búbunga dididi, kye masye masi, miki na makp̄m̄ka masi nimo okwononi, na bata, mika na nimo makwanana na imu kosingyo mogubo manzanza masi.

<sup>9</sup> A beyo ikpikago mino ka Mobiso be:

«Hupága bat̄ ba yangya ni keḡ katatanilya, b̄nza kaki ika ndeke ka benze na benze.»

<sup>10</sup> Kunzi nino apága mukukana masolo na malili, amupátu goni ibunu masolo nimo ma na masaso mi, obokiso. Kwa wa go wa, b̄nza kunu abukata masolo makp̄.

<sup>11</sup> Mika kwa na lingama ko pisi yasi kye miki bongbinga basi bakitulya kapápa. Bat̄ budingi babibisat̄ kwa Kunzi ka bangyo bi nibo tiko kaupá kotukyoku ku kunu.

<sup>12</sup> A beyo, ligubo li nilo magyaga kaupá bangyo, kikogiḡ na izangiya asi kausingyo nolu bat̄ ko Kunzi ka yangya kab̄ aka, luki limoti, bat̄ budingi bamigisilyogo Kunzi ibiba kaina beyo.

<sup>13</sup> Kabyenene na masolo ma ligubo kunu, bambanzu bakabibiso Kunzi kaina beyo mo mino kobibiso Mongoni Manza ka Kilisito. Babibisat̄ goni Kunzi ka limbengi lanza kunu beyo magbananaga mino mukumbo kunu na ib̄, se kwa na bat̄ bagogo basi.

<sup>14</sup> Bamulumbilyat̄ kowonisilo sipananiso si niso ba nosu keḡ kunu ko bulya iziyo yidingi niyo Kunzi amuwonisila ndi.

<sup>15</sup> Tamigisilyini Kunzi ibiba ko bulya aperse kaki nino keḡ no kingyoso!



# 10

## *Pɔlɔ akaamalya ligubo kaki*

<sup>1</sup> Bambanzu babikyaga be imi Pɔlɔ, nikaga abe mutu wa kubangaku kani na luga kunu, luki limoti, nakika byi na ifunu, nanzinaga na dɛya. Nakamukungu pisi ka butombiii na bunza ka Kilisito ambe,

<sup>2</sup> kikiliki, makediisonitogu wa nosila mino ku kunu. A beyo, nikatu mudɛya na batu nibo batamanaga be tagyaga ligubo abe batu ba litombu.

<sup>3</sup> A lingunu be ta bambanzu, luki limoti, takabumanagigu abe batu ba litombu.

<sup>4</sup> Makpumuka ma bangu mi nimo tabumanaga na imu kegɛ nimo bambanzu botwo. Luki limoti, a nimo mo ngu ko Kunzi, akwanana kagyogyiso mumuyoniso. Takobumoniso tamanaga yanye, tobumoniso

<sup>5</sup> gɔni likpumuka lasi la kibiba nilo akolutono na yimibo ko Kunzi. Takoyikasa tamanaga ka bambanzu kye babangi Kilisito.

<sup>6</sup> Ngbingo yi nino kubangaku kunu inisono mino bingbanganya, tika kuwa bakitulya kaupá batu ba ma mapu azabu.

<sup>7</sup> Gyoni ange ka makpumuka! Mumbanzu kebikya be a ka mutuli ka Kilisito, okwononi obisi matamanagi ka likpumuka li nili: kika ni a ka mutuli ka Kilisito, ibusu ta ku go ku!

<sup>8</sup> Kunzi atipá ndi bungama kamupiko ka baya, kegɛ kamumigiso kumbuso. Niyipaga ikubasu kugbe ka likpumuka li nilo ni nakegɛ mino no suni.

9 Nakegu kapa ambe winoni abe nakika kamubongiso na babalwa kami.

10 A beyo, batu bagogo babikyaga be: «Babalwa ka Polo ba baruru na bo ngu, luki limoti, iyi mombukwana-daki yi kika luga kusu, kikogigu no ngu, munzina kaki ikaga ma payaya goni.»

11 Mutu yi nino akanzina beyo, ibito likramuka li nili: iki likramuka nilo tokpiki ni ta byi ikani nilo tagya ndeke ni ta kuwa luga kunu, kegu na budididi.

12 A beyo, takakwananigu bi kaipimo ikani kaikingyoso abe batu nibo bibinikaga ibu bamombukwana-dabu bi. Ba bongingi, bipimogo ni ibu aka, banikingyoso ibu bamombukwana-dabu bi.

13 Ibusu, takiyipigu kubatu kakitaga. Luki limoti, takisaga kaamalya ko piki nino aka no Kunzi atipá ndi nino akatitika kadwe ku kunu.

14 Takegu kasidfa mulili kusu, iko bi beyo kika ndi ni takadwegu ndi ku kunu. A beyo, ta ndi batu ba mambwa kosila ku kunu kamubikyaga Mongoni Manza ka Kilisito.

15 Takibibigu ko bulya liguba nilo batu bagogo bagya kye takabuulyogo piki yi nino aka no batipá ndi. Luki limoti, ta na mutamanagi be baya kunu idukulagatu, takwanana kuwa kagya mogubo dididi luga kunu kabyenene na piki nino batikulya ndi.

16 Kuwa wa, takwanana kabikyaga Mongoni Manza ka bewili bi nibayo byiby-byi na ibunu ni takegu kaibiba na masolo ma ligubo nilo batu bagogo bagya ndi ka bopiki kaba.

<sup>17</sup> Ikpikaga ka Moḡiso ɓe: «Mutu kapa kaibiba, ibibi ka nilo aka lo Mombukwono-dosu agya.»

<sup>18</sup> A ɓeyo, kegu mutu yi nino ibibaga no ɓabingisyogo, luki limoti, a nino Mombukwono-dosu abibaga.

## 11

### *Polo na batutumbwa ba ɓongɔ*

<sup>1</sup> Nakamubikya ambe ipilyonito, manzina kami kiko abe mutu wa ibikyasu! Iyo, ipilyonito!

<sup>2</sup> Na no ibunu na imi, mudongoni ɓegeyo Kunzi a mino noyu kugu kunu. A ɓeyo, nabikya ndi ambe mavanana ndeke na maluku bemoti, maluku yi ni Kilisito. Nakapa kamumomosa kambwa kaki abe musika nino kanibigu likpumuka ka baluku.

<sup>3</sup> Mibatu ɓinza ɓeyo nzuka abo ndi mina Eva pisi ka bokoli. Na kuwa na kubangaku ambe tamanaga kunu koputikononitogu ɓeyo, amutika kaasanana na bungbingbili na lingunu nilo mo mino kuso ka Kilisito.

<sup>4</sup> A ɓeyo, minaga makpumuka masi ɓinza aka. Mambanzu kodoku kamubikya likpumuka ka Yeso wagogo ni kegu nino ibusu tamubikyaga ndi likpumuka kaki, mabailya. Mikagatu goni bakitulya kabailya limbengi lodi ni kegu nilo minisana ndi nolu ikani kabailya mongoni manza magogo ni kegu nino tamubikyaga ndi.

<sup>5</sup> Wina se, nakaina abe batutumbwo bi nibo ɓakaubiba bo ɓakekitogigu gutugu iki yi aka.

<sup>6</sup> Gutugu beyo nanzinago mino biti yo, luki limoti, kegu yipepe pisi ka yimibo. Bongbinga basi, tamuwonisilaga yimibo yi niyo bingbanganya ka bopisi dididi.

<sup>7</sup> Namubikyaga ndi Mongoni Manza ko Kunzi ka iziyo. Nisisa kusili kye ibunu minisoni na ibiba. Ambe, nagya ndi binye?

<sup>8</sup> Ngbingo yi ninu nagyaga ndi mino ligubo luga kunu, makanisa magogo mo ekalyaga ndi. Niyo ikaga kuwa ndi abe nakika kabuka buyi kabu, nanodoku na ibu kamusingyo.

<sup>9</sup> Wa nikaga ndi mino na yangya luga kunu, nakamudomisogigu ndi na yikukungya, kye bomomосу niyo botukyoku ndi ka Makedonia bedulyoku ndi na masi nimo na ndi mino wakangya. Ka masi, nibuulyaga ndi be nakamu-binikisonitogu buti kami, niko asi kaibuulyo aka.

<sup>10</sup> Pisi ka linganu ka Kilisito niyo a kuso kami, nakabikya be: mutu gutugu bemoti aka kakwananigu kepakya kaiyipo ikubasu ka likpumuka li nilo, ka iwili yasi ya Akaya.

<sup>11</sup> Ko bulya iki yo no mino kanzina beyo? A kye nakamupagigu? Haaa, kegu beyo, Kunzi akaiba be namupagatu.

<sup>12</sup> Niyo nakagya, nidukulaga kagyo yi aka, iba batutumbwa bi niyo bakikonito no pisi ya kibiba be bagyaga ligubo madongoni abe ibusu.

<sup>13</sup> Batu bi niyo ba batutumbwa ba bongu, bagya-ligubo ba bokoli. Bibogo be ba batutumbwa ka Kilisito.

<sup>14</sup> Kegu likpumuka limbanga, kye Abili bikpe ibogotu goni be a malaika wa bungbanganya.

15 Kegu neki goni likpumuka limbanga bagya-ligubo ka Abili bakibo abe ba bagya-ligubo bongbingbili. Mulibo kabu ika ndeke mudongoni na yigya kabu.

*Yigyogya ka Polo abe atutumbwa*

16 Nakapa bata kabikya ambe, makemi-nonitogu abe ngingi. Kika neki ni a beyo, kegu na likpumuka, kye imi, nibibi mbeyi goni mino.

17 Munzina mi nimo nakanzina, kegu munzina mi nimo Mombukwono-dosu apaga, luki limoti, a abe ngingi kye na kaibiba.

18 Begyo batu budingi bibibaga mino ko bulya makpumuka ma litombu, imi, na mbeyi goni kaibiba beyo.

19 Ibunu ma batu ba yimibo, mokibyagatu goni kaiko pa imoti na bongingi!

20 A beyo, mokibyagatu be bamubisi busunzu, biba mukumba kunu, banalyalya ka gongu kunu, bamumina payaya na bamubitaga.

21 Na no suni kabikya yi: takegu ndi ifusu no ngu yigya beyo!

Luki limoti, nino aka no akwanana kaibiba ka likpumuka limoti, imi nanya mudongoni begyo. Nakanzina abe ngingi.

22 Batu bi niba ba Bebelenia? Imi na goni Muebelenia. Ba Bezaleli? Gutugu imi aka na goni Muizaleli. Ba ka livananza ka Abalahamu? Imi na ku ku.

23 Nakanzina mbiya wanu abe mutu yi nino kegu na mu: ba bagya-ligubo ka Kilisito? Imi, na mugya-ligubo kaki kaukitaga byi. Nanya ndi mogubo mapuru makpu kaukitaga ibu, begwi

nganga bikyo ka boloko kaukitaga ibu, nalya buma bisusu kaukitaga ibu, nigilyagatu kaina kukwaku no miso.

<sup>24</sup> Nganga kubukumuti, Bayuda betinatū ndi pimbo batekebe basaa na kubomu\*.

<sup>25</sup> Baluma betinatū ndi pimbo nganga yisaa. Nganga yimoti, ba ndi be bemwi na matamu. Todukanatū ndi goni na ingbolo nganga yisaa, nganga yimoti, nolipyagatu, nasye ka limbengi lo libo.

<sup>26</sup> Ka magundu kami, nabangana ndi na bukpeki-kpeki budingi: tumo ko mobo, bonzikabu, bava-kukami Bayuda na batū nibo bakegu ndi Bayuda. Natū ndi goni na bukpeki-kpeki ka bagudu, ka basyungbu, ko libo lidingi, na luga ka batū bi nibo bibogo ndi be ba Bakilisito.

<sup>27</sup> Nagyaga ndi liguba lapu, ngbingo wagogo nakikogigu ndi no ngbingo wa toto. Nganga bikyo, nimukanaga ndi nza, musasa mo libo, ni luki lilya kegu. Nigyogyisaga ndi na badi no ndumbu.

<sup>28</sup> Nakotwogigu makpumu ka masi. Pa imoti na niyo, masye masi, limbengi kami asyeye ndi kugu wa Makanisa masi.

<sup>29</sup> Mumbanzu kika mupo, imi na mupo goni. Mumbanzu kiga kumbuso ka baya, nalyaga kumbu kuge.

<sup>30</sup> Kika be nibibi, nibiba ko bulya bupo kami.

<sup>31</sup> Kunzi ninu wa ibiba ka benze na benze, Abaki Mombukwono-dosu Yeso akaiba be

---

\* **11:24** 11:24 batekebe basaa na kubomu: Mosiso ma Ligiliki akabikya be kakitaga pimbo batekebe bakwanganya niyo ikpikaga ndi ka kitabu ya Yigilya 25:3.

nakegu kabikya bongo.

<sup>32</sup> Wa na ndi mino ka Damasiki, ko ngbingo ka ngama mudingi beyo ka Aleta, ngama wa iwili kaki ubisa ndi bambanzu ko pumi ya gufu kye begwi.

<sup>33</sup> Luki limoti, bawai-dami bemakya ndi ka mambi, besisa ndi pisi ka lidilisa na muligi biyeee kunzi wa gufu, nahukaga ndi.

## 12

*Polo a na igyagya kaigyogyiso ko bulya ka Kilisito*

<sup>1</sup> Kegu binza kaibiba, luki limoti nidukulagatu kaibiba aka. Nakanzina mbiya wanu ka nilo Mombukwono-dosu ewonisila ndi na nilo emibisa ndi.

<sup>2</sup> Namibatu mukilisito bemoti\*, a kuwa byanga tekebe na bikwanganya† wa Kunzi adokisa ndi mino kadwe kugu wa lisyegube. Adokisa ndi na nzuyi kaki ikani limbengi aka? Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo.

<sup>3</sup> Nakaiba be Kunzi adokisa ndi aluku yi nino kadwe ka Paladiso. Nakabikya bata ambe nakibigu ikani Kunzi adokisa ndi na nzuyi kaki ikani limbengi aka. Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo.

<sup>4</sup> Ku ka Paladiso, aluku yi nino ukana ndi manzina mambanga-mbanga nimo mutu wa litombu kikipundigu kaigilya kozukogo.

\* **12:2** 12:2 mukilisito bemoti: Mutu yi ni Polo mombukwanadaki. † **12:2** 12:2 byanga tekebe na bikwanganya: A ngbingo yi nino Polo a ndi mino ka Talasi ikani ka Atiokia, kambwa wa ligandu kaki la mambwa libikyaga Mongoni Manza.

<sup>5</sup> Nakwanana kaibiba ko bulya ka inguo ya mutũ yi ninɔ. Luki limoti, imi, nibiba ko bulya bũpɔ kami aka.

<sup>6</sup> Nakapa kaibiba, nakikigu bi abe ngingi, kye nabikyo bi lingunũ aka. Luki limoti, nakegu kapa kagya beyɔ kye bavevonitogu abe mutũ mudingi beyɔ bo mino kemina ikani beyɔ bo mino kemakana.

<sup>7</sup> Kanya be nakikoni na yibinika ko bulya makpũmũka mũmbanga-mbanga nimɔ bewonisila ndi, bemakyatũ ndi luki la mũzuzũla ka nzũyi. Luki li nilɔ a abe malaika ka Abili ninɔ batikoku ndi kebũma kye nakikonitogu na yibinika.

<sup>8</sup> Nitatanaga ndi na Mombukwono-dosu nganga yisaa ambe ekulagi ka yigyogyiso yi niyɔ.

<sup>9</sup> Luki limoti, esikisya ndi be: «Iziyɔ kami yɔ okwononi na iwe. Ngu kami inisaga bingbanganya kusɔ wa bũpɔ.» Okwononi be nibibi pisi ka bũpɔ iba ngu ka Kilisito iki kugu kami.

<sup>10</sup> Kinili, nogwaga magyagya ka bũpɔ, mosikoni, bukpeki-kpeki, yigyogyiso na ko kumbu niyɔ nalyaga ko bulya ka Kilisito. A beyɔ, ngbingo yi ninɔ no mina ka bũpɔ, a ngbingo yi ninɔ gonĩ nɔ nikago mino no ngu.

### *Kũbangakũ ka Pɔlɔ ko bulya ka Bakolito*

<sup>11</sup> Nakanzina kũwa abe mutũ wa ibikyasũ, ibunu bɔ meitisa beyɔ na mapũpũ. Ibunu bɔ makwanano bi kebiba. A beyɔ, gutugu beyɔ nakegu mino na izangiya yi, nakegu yĩpere kusili



ka batutumbwa nibo mumina abe batu ba izangya.

<sup>12</sup> Mogubo nimo nagya ndi kowonisilo be na atutumbwa, igyonosa ndi ku ku kunu pisi ka adalu munda kami. Mogubo mi nimo a ndi mokingyosi, makpamuka mumbanga-mbanga na nimo mudikisa noku.

<sup>13</sup> Luki tino lo nakamugyilagu ndi lanza beyo nakagyagu ndi mino ka makanisa magogo? A asi ko pisi yimoti aka niyo nakamubinikisagu ndi mino buti kami. Ipilyonito ka nilo!

<sup>14</sup> Mbiya yi nima, na wakitulya kainda bata ku kunu ka nganga ya yisaa. Makabinikigu buti kami begyo. Nakegu na musasa ma mukumbo kunu, luki limoti, na na musasa kunu bamombukwono-donu. A beyo, kegu bomiki bo bukisilyaga babukuta kabu buyi, luki limoti, nilo a ligubo ka babukuta.

<sup>15</sup> Imi, nika na igyagya kalupyaga masi nimo na nomu na kaipa imi mombukwana-daki yi ko bulya kunu. Kika kani namuponi kugbe beyo, memaya kuwa bata imi mumaya?

<sup>16</sup> A beyo, mokwononi kabailya be nakamubinikisagu ndi imi buti kami. Luki limoti, batu budingi binaga abe na mutu wabongo, abe ninisana ndi na ibunu pisi ka bokoli.

<sup>17</sup> Ambe, mutu tino no natika ndi kamubo, kamumula mukumbo ko lino kami?

<sup>18</sup> Nitatanaga ndi na Tito be indi ku kunu, natika na momosu wagogo bemoti. Ambe, Tito amubulisyatu ndi, ava buyi kunu? Takegu mbeyi ndi na iyi na mutamanagi mumoti? Takabyegu ndi na iyi pisi yimoti aka?

19 Ambe, katukya ka bundeli masimaga be takisaga kaisasambya bekye tinisoni abe batu banza ko miso kunu? Kegu beyo! Tanzinaga kambwa ko Kunzi pisi ka Yeso-Kilisito. Bomikamama burpaka, tamubikyaga masi mi nimo kamupiko ka baya.

20 A beyo, na na kubangaku be ngbingo yi nimo nosila banu mino ku kunu, nakamutokonyonitogu ni kegu beyo no mino kapa. Ibunu goni ni makeminigu beyo mo mina kapa. Na na kubangaku kamutakanya ka mosooni, imi, mambengi mukandikanaga, yigbananaga, kabukulyanaga makpumuka, nzinzinyana, yibinika na ka bunzenge-nzenge.

21 Na goni na kubangaku ambe ka ligundu kami lagogo ku kunu, Kunzi keponitogu suni kambwa kunu. Nakwanana kawa kalya kumbu ko bulya ka batu budingi nibo bakaidukulogo kagya bunye beyo aka yo bagyaga ndi mino. Batu bi nibo bakonosigu kagya makpumuka manyenye, ba mbeyi bata ka musugu aka, bufanda na kagya beyo boboilyi mino.

## 13

### *Polo akapa mutuu ma mulibo*

1 Ika kawa nganga kami ya yisaa kainda ku kunu. Mufongoni beyo Mobiso ikpikaga ndi mino be: «Okwononi kako likpumuka lasi kani mumukonini bademu baba ikani basaa.»

---

13:1 13:1 Wanda ka Yigilya 19:15; Matayo 18:16; 1 Timotio 5:19; Bebelenia 10:28.

<sup>2</sup> Na na likpɔmɔka kaubikya batɔ nifo bagya ndi bunye ka masye nimo akitaga ndi na batɔ bagogo basi ambe nakinda banɔ bata kamɔnda, nakikigɔ banɔ no kumbu na mambanzɔ. Namɔbikyatɔ ndi ngbingo yi ninɔ na ndi mino kɔ kunu ka nganga ya yifa, luki limoti, nigilyi bata kamɔbikya yi kye nakegɔ pa imoti na ibunu.

<sup>3</sup> A beyɔ, makapa likingyosi nilɔ akowonisilo be Kilisito anzinaga pisi kɔ kami. Kilisito kegɔ mɔpɔ, luki limoti, akowonisilo ngu kaki luga kunu.

<sup>4</sup> A lingunɔ, babangilaga ndi ka mɔsalaba ka bɔpɔ ba nzayi, mbiya yi nimɔ, a na obili pisi ko ngu ko Kunzi. Ta na bɔpɔ abe iyi goni, luki limoti, tinisana ndeke na obili pisi kɔ kaki ko ngu ko Kunzi niyɔ tagya na iyu ligubo ku kunu.

<sup>5</sup> Wifimiyoni mbeyi ibunu bamombukwano-donu bi, kaina ikanɔ ma tɔ bakamaga ka baya. Makibogigɔ mbeyi ambe Yeso-Kilisito a kɔsɔ kunu? Kiki beyɔ, niyɔ akowonisilo be mabugwo ka baya.

<sup>6</sup> Luki limoti, nakaina abe ibunu mibatɔ banɔ be ibusu tokogwagɔ ka baya.

<sup>7</sup> Takakunga Kunzi ambe makogyonitogɔ likpɔmɔka lanye gutugɔ limoti aka, takegɔ goni kapa kowonisilo be ibusu bɔ ta bakamaga ka baya. Luki limoti, takapa be gyoni bunza gutugɔ kika kainisana abe takika kogwogwo.

<sup>8</sup> A beyɔ, takakwananigɔ kagya luki gutugɔ limoti aka nilɔ a di na lingunɔ. Nilɔ tokwononi kagya, ni kodukulaga aka likpɔmɔka la lingunɔ.

<sup>9</sup> Togwaga magyagya ngbingo yi ninɔ mikago

mino bapuru, gutugu ibusu takiko ka buru. Tikaga kamulumbilya kye obili kunu idukulogi kaika wanza kuge.

<sup>10</sup> Kinili, namukpikilyi beyo ni na byi na ibunu kye nakikonitogu banu mutula wa namusilyo mino, kabyenene na bungama nibo Mombukwono-dosu epa. Bungama bi nibo a ko bulya kamupika ka baya ni kegu kamumigiso kumbuso.

<sup>11</sup> Bomika-mama, nopipili kuwa kamubikya ambe namusini, tigoloni binza. Gyoni kekele kabungusyo obili kunu, tumisononi mambengi, wikoni luki limoti, mika ka maziyo. Kunzi wa sipananiso na maziyo ika ndeke pa imoti na ibunu.

<sup>12</sup> Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko. Bakilisito basi bamumuusogito.

<sup>13</sup> Izio ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso ko Kunzi na silyono ya Limbengi-Lotu iki na ibunu basi.

**AGUMƐ WAMBIYA**

**Lika: AGUMƐ WAMBIYA (New Testament+)**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files  
dated 29 Jan 2022

f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6